

Політичні інститути та процеси

УДК 32.019.5

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.19659824>

Дезінформація як інструмент політичного впливу

Горбенко Наталія Юріївна,

доктор філософії за спеціальністю 052 "Політологія",

асистент кафедра політичних наук,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,

Київ, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-3691-9268>

Дяченко Михайло Валентинович,

доктор філософії, викладач кафедри психології, педагогіки та

філософії, ЗВО Університет Трансформації Майбутнього,

Чернігів, Україна, <https://orcid.org/0000-0001-9887-7043>

Саламаха Ігор Павлович,

кандидат історичних наук, доцент,

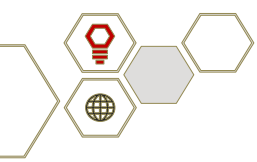
доцент кафедри права та інформаційної діяльності,

Національний лісотехнічний університет України,

Львів, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-4191-5800>

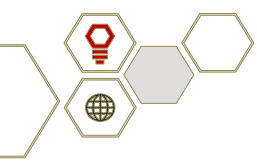
Прийнято: 05.04.2026 | Опубліковано: 20.04.2026

Анотація: За посередництвом соціальних мереж і медіа-платформ алгоритми розповсюдження контенту-дезінформації часто формує замкнені інформаційні простори, у рамках яких аудиторія піддається впливу повторюваних меседжів для просування завідомо сформованих політичних наративів. Дослідження присвячене системному аналізу феномену

дезінформації як сучасного інструменту політичного впливу та маніпуляції суспільною думкою в умовах цифровізації суспільства. За допомогою низки методів (системний метод, аналіз і синтез, порівняння, контен-аналіз) у статті виділено її основні функціональні характеристики, а також ключові механізми поширення й впливу на політичну стабільність й інформаційну безпеку. Обґрунтовано, що волонтерські ініціативи, незалежні медіа, інноваційні фактчекінгові організації наразі позиціонуються ефективними учасниками системи протидії дезінформації, генераторами нових ідей, форм комунікації та інструментів донесення правдивого контексту до широкої аудиторії. У статті підтверджено, що явище дезінформації у сучасному контексті ризиків маніпулятивного політичного впливу активно асимілює можливості цифрових медіа та специфіку когнітивного сприйняття інформації аудиторією. У статті обґрунтовано необхідність впровадження сучасних інтелектуальних систем моніторингу інформаційного простору для виявлення у режимі реального часу аномальних інформаційних збурень, бот-мереж, генерованого контенту тексти та deepfake-матеріалів, оперативного й точного аналізу ознак дезінформаційного контенту, із послідуємим маркуванням чи блокуванням потенційно дезінформаційних повідомлень. У межах дослідження обґрунтовано, що ефективна протидія дезінформації можлива лише за умови реалізації комплексного, багаторівневого підходу, який поєднує технологічні, інституційні, освітні та превентивні механізми.

Ключові слова: політична комунікація, інформаційна війна, маніпуляція свідомістю, медіаграмотність, інформаційна політика, архівні джерела.

Disinformation as a tool of political influence

Nataliia Horbenko,

PhD in Political Sciences, Assistant at the Political Science
Department, Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-3691-9268>

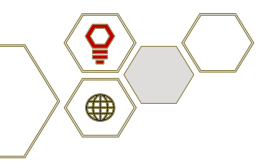
Mykhailo Diachenko,

Doctor of Philosophy, Lecturer at the Department of Psychology, Pedagogy
and Philosophy, ZHE University of Transformation of the Future,
Chernihiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0001-9887-7043>

Ihor Salamakha,

Candidate of Historical Sciences (Ph.D.), Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Law and Information Activities,
Ukrainian National Forestry University,
Lviv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-4191-5800>

Abstract: The study is devoted to a systematic analysis of the phenomenon of disinformation as a modern tool of political influence and manipulation of public opinion in the conditions of digitalization of society. Using a number of methods (system method, analysis and synthesis, comparison, content analysis), the article highlights its main functional characteristics, as well as key mechanisms of dissemination and influence on political stability and information security. It is substantiated that volunteer initiatives, independent media, fact-checking organizations are currently positioned as effective participants in the system of countering disinformation, generators of new ideas, forms of communication and tools for conveying the true context to a wide audience. The study found that disinformation in the modern context combines cognitive features of information

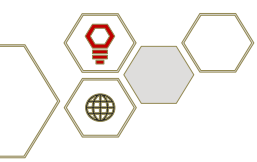
perception with the capabilities of modern digital technologies. The article confirms that the phenomenon of disinformation in the modern context of the risks of manipulative political influence actively assimilates the capabilities of digital media and the specifics of the audience's cognitive perception of information. The article substantiates the need to implement modern intelligent systems for monitoring the information space to detect anomalous information disturbances, botnets, generated content texts and deepfake materials in real time. Modern algorithmic solutions allow for the prompt and accurate analysis of semantic, stylistic and behavioral features of content, with subsequent marking or blocking of potentially disinformation messages. Also important are the development of state policy in the field of information security and strategic communications, increasing the level of media literacy of the population, as well as the formation of intersectoral interaction between the state, digital platforms, and civil society.

Keywords: political communication, information warfare, manipulation of consciousness, media literacy, information policy, archival sources.

Постановка проблеми. У сучасних умовах трансформації інформаційного середовища дезінформація набуває системного характеру та перетворюється на один із ключових інструментів політичного впливу. Нові можливості для маніпуляції громадською думкою створюються:

- стрімким розвитком цифрових технологій;
- поширенням соціальних мереж;
- алгоритмізацією інформаційних потоків.

Актуальні можливості цифрового медійного простору розширюють можливості поширення контенту, в тому числі, дезінформаційного, що зумовлює необхідність поглиблених досліджень феномену сучасної дезінформації як основи для перспективної розробки стратегій протидії маніпулятивним впливам. В основному, ефективність інформаційної діяльності у напрямку політичного маніпулювання визначається медіа-

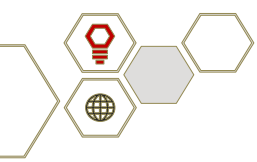
посередниками, що детермінують характер комунікаційного процесу. Постає необхідність розвитку міждисциплінарних підходів до інтегрованого дослідження аспектів дезінформаційного впливу, що дозволить глибше зрозуміти закономірності політичної маніпуляції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На тлі зростання ролі цифрових комунікацій та гібридних загроз питання дезінформації набуває особливої значущості в науковому дискурсі. Зокрема, у роботах [1–3] розглядається дезінформація як складова стратегічних комунікацій і загроза інформаційній безпеці Європейського Союзу. Дослідниками наголошується на необхідності координації між державами та цифровими платформами для протидії маніпулятивному контенту. Водночас, Д. Гуцуляку роботі [4] та В. Кожушко у роботі [5] підкреслюють роль дезінформації у гібридних конфліктах і актуалізують її як інструменту впливу на суспільне бачення та політичні рішення.

У працях І. Опірського та А. Олексюка [6] наголошується на існуванні розгалужених міжнародних мереж дезінформації, які використовуються для поширення маніпулятивного контенту. П. Лисянський і В. Ястребова звертають увагу на роль автоматизованих акаунтів у здійсненні політичного впливу та формуванні суспільних настроїв [7].

Аналогічні підходи простежуються у дослідженнях К. Гетьмана [8] і С. Руцького [9], у яких аналізується явище «обчислювальної пропаганди» та її вплив на функціонування демократичних інститутів. У роботах [10, 11] дезінформацію розглянуто як одну з характерних ознак політики постправди. В них йде опис того, що емоційні наративи переважають над фактами. У свою чергу, у дослідженнях [12, 13] розглядається вплив соціальних мереж на політичну поляризацію.

Важливим є внесок авторів робіт [14, 15], які за допомогою математичного моделювання аналізують поширення інформації в онлайн-середовищі та доводять існування ефекту «інформаційних бульбашок». Учені

наполягають на необхідності підвищення медіаграмотності громадськості та розширення можливостей факт-чекінгу контенту в медіа. Зокрема, в роботах [16, 17] аналізуються ризики використання синтетичних медіа, включаючи deepfake-технології, для маніпуляції громадською думкою, припускаючи, що соціальні мережі є важливим інструментом для просування дезінформаційних наративів.

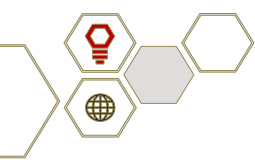
Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Не применшуючи досягнень вчених, необхідно відзначити низький рівень дослідженості дезінформації в контенті сучасного медійного простору, що потребує додаткових зусиль теоретико-практичного наукового спрямування. Першочергової уваги потребують аспекти когнітивних механізмів сприйняття інформації, взаємодії цифрових платформ, алгоритмів персоналізації контенту, а також впливу новітніх технологій генеративного контенту та deepfake.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є комплексне дослідження дезінформації як інструменту політичного впливу в умовах цифровізації суспільства через аналіз механізмів її поширення та оцінювання наслідків для політичної стабільності й інформаційної безпеки.

Для досягнення поставленої мети у статті визначено основні завдання:

- 1) реалізувати ґрунтовний аналіз механізмів поширення дезінформації та маніпулятивних наративів у сучасному цифровому інформаційно-комунікаційному середовищі;
- 2) виокремити ключові напрями попередження політичного впливу дезінформації на суспільство.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перенасиченість маніпулятивною інформацією може завдавати неабиякої шкоди українському суспільству. У цифрову епоху дезінформація поширюється значно швидше, ніж у традиційному медіапросторі, що зумовлено поєднанням алгоритмічних, технологічних та когнітивних механізмів впливу. Комплексний та регулярний

вплив певних мовних засобів стимулює у аудиторії більшу емоційну залученість, виникнення відчуття невідкладності інформації, стимулюючи процес її поширення.

Психолінгвістичною особливістю дезінформаційного новинного контенту є активація ним не аналітичних, а емоційних центрів сприйняття. Тобто маніпуляція, значною мірою, вибудовується на емоційному впливі, а не на змісті.

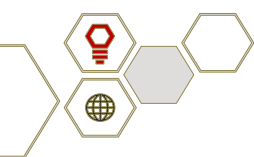
Найчастішими прийомами маніпуляції є вживання емоційно забарвленої лексики, структурування повідомлень із пріоритезацією неперевіреної інформації, апелювання до авторитету, відсутність покликання на першоджерело, використання обставин часу з метою створення ефекту терміновості тощо. У результаті виникають «інформаційні бульбашки» та «ехо-камери», де аудиторія взаємодіє з контентом, що просуває сформовані політичні наративи.

Іншим актуальним механізмом поширення дезінформації у інформаційно-комунікаційному середовищі є генерований штучним інтелектом контент, який важко відрізнити від автентичних матеріалів пересічному користувачу. Такий контент та масово застосовується в сучасному політичному протистоянні. Систематизацію основних механізмів та їх політичних ефектів наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Ключові механізми поширення дезінформації

Механізм	Сутність	Політичний ефект
Алгоритмічна персоналізація	Відбір контенту на основі цифрового сліду користувача (перегляди, реакції, пошук, контакти)	Формування «інформаційних бульбашок» та «ехо-камер», поляризація суспільства, зниження міжгрупової толерантності
АІ-генерований контент	Автоматичне створення текстів, зображень, аудіо, deepfake-відео, невідмітних від справжніх	Масштабоване виробництво фейків, точковий вплив на електоральні групи, дискредитація політиків, вплив на виборців
Бот-мережі	Автоматизовані акаунти, які тиражують повідомлення,	Імітація «стихійної» громадської підтримки або обурення, штучне

	лайкають, репостять, коментують	розкручування трендів, маніпуляція рейтингами
Ефект повторення (ілюзія правди)	Багаторазове тиражування одного наративу з різних джерел (в т.ч. через ботів, ЗМІ, месенджери)	Закріплення фейкового наративу в масовій свідомості як «очевидного факту»
Таргетування вразливих груп	Поширення персоналізованої дезінформації на окремі соціальні, вікові, релігійні чи електоральні групи через збір даних	Підвищення довіри до фейку через його «релевантність» саме цільовій аудиторії, розкол суспільства
Інформаційне перевантаження	Надлишок суперечливих повідомлень, що унеможлиблює верифікацію та виснажує когнітивні ресурси	Зниження критичності мислення, апатія, відмова від пошуку правди, посилення маніпуляцій
Когнітивні упередження	Використання емоцій (страх, гнів, надія), підтвердження власних переконань, ефект ореолу	Швидке емоційне зараження, стійкість до спростувань, підтримка популістських риторик

Джерело: власна розробка авторів

Особливу увагу необхідно приділити когнітивно-психологічному механізму впливу дезінформації на громадськість. Загальновідомим наразі є той факт, що маніпулятивні меседжі та політична пропаганда використовують методи емоційної реактивності та підтвердження завчасно сформованих упереджень. При цьому повторення повідомлень у різних медіа формує ілюзію їх правдивості.

Загальну логіку трансформації дезінформаційного повідомлення у політичний вплив відображено на рис. 1.

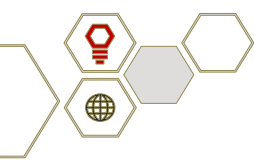
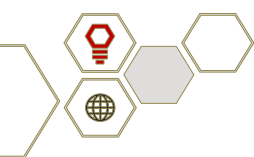

Рис. 1. Механізм поширення дезінформації у цифровому середовищі

Джерело: власна розробка авторів

Таким чином, як показано в табл. 1 та на рис. 1, поширення дезінформації є багаторівневим процесом, у якому технологічні можливості цифрових платформ поєднуються з психологічними механізмами впливу на масову свідомість. Сучасні підходи до інформаційної безпеки мають ґрунтуватися не лише на реагуванні після поширення фейків, а й на попередженні таких загроз. Йдеться про своєчасне виявлення дезінформаційних кампаній, визначення каналів їхнього поширення та зменшення їхнього впливу на суспільно-політичні процеси. Основні напрями технологічного та організаційного реагування узагальнено в табл. 2.

Таблиця 2

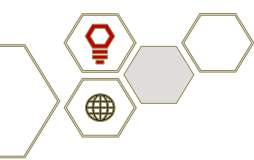
Основні напрями протидії дезінформаційному впливу

Напря́м	Інструменти реалізації	Очікуваний результат
Технологічний	AI-моніторинг контенту, NLP-аналіз, виявлення бот-мереж, deepfake-детекція, аналіз аномалій інформаційних потоків	Раннє виявлення та обмеження поширення дезінформації
Інституційний	Стратегічні комунікації, кризове інформування, фактчекінг, нормативно-правове регулювання, санкційні механізми	Зниження системного впливу інформаційних атак, підвищення довіри до інституцій
Освітній	Програми медіаграмотності, розвиток критичного мислення, освітні кампанії, цифрова гігієна	Підвищення стійкості населення до маніпуляцій
Міжсекторальний	Партнерства держави, IT-компаній, медіа та НУО; обмін даними; спільні аналітичні платформи	Формування цілісної екосистеми інформаційної безпеки
Превентивний (проактивний)	Прогнозування інформаційних загроз, моделювання сценаріїв, стратегічне планування інформаційної безпеки	Запобігання інформаційним атакам до їх масштабування

Джерело: власна розробка авторів

Аналізуючи інформацію табл. 2, варто зауважити, що технологічний напрям передбачає впровадження інтелектуальних систем моніторингу інформаційного простору для виявлення у режимі реального часу аномальних інформаційних збурень, бот-мереж, генерованого контенту тексти та deepfake-матеріалів.

Сучасні алгоритмічні рішення дозволяють оперативно й точно аналізувати семантичні, стилістичні та поведінкові ознаки контенту, із послідовним маркуванням чи блокуванням потенційно дезінформаційних повідомлень. За допомогою інструментарію ШІ можна не лише проводити перевірку фактів (Fact-checking tools), але й ідентифікувати фейкову інформацію (Fake news detection tools), залучаючи архівні джерела для верифікації, аналізувати та виявляти наративи дезінформації та дипфейків (Fake news detection tools), проводити моніторинг соціальних мереж (Social media monitoring tools).

Щодо інституційного вектору, особлива увага має приділятися створенню та впровадженню механізмів організаційно-правового характеру, узгоджених з інформаційною політикою. Це потребує більш ефективної взаємодії між органами державної влади, структурами сектору безпеки, незалежними медіа та фактчекінговими ініціативами, а також архівними установами. Окремих зусиль потребує напрям розвитку медіаграмотності суспільства, підвищення рівня критичного мислення, формування навичок щодо розпізнавання потенційно маніпулятивних меседжів та перевірки достовірності джерел. Важливим є підвищення рівня компетентності з кібербезпеки працівників державного управлінського сектору та політичного середовища, котрі взаємодіють з інформаційним полем, встановлення чітких процедур створення, обробки, зберігання та передачі інформації

Логіку взаємодії основних елементів системи протидії подано на рис. 2.

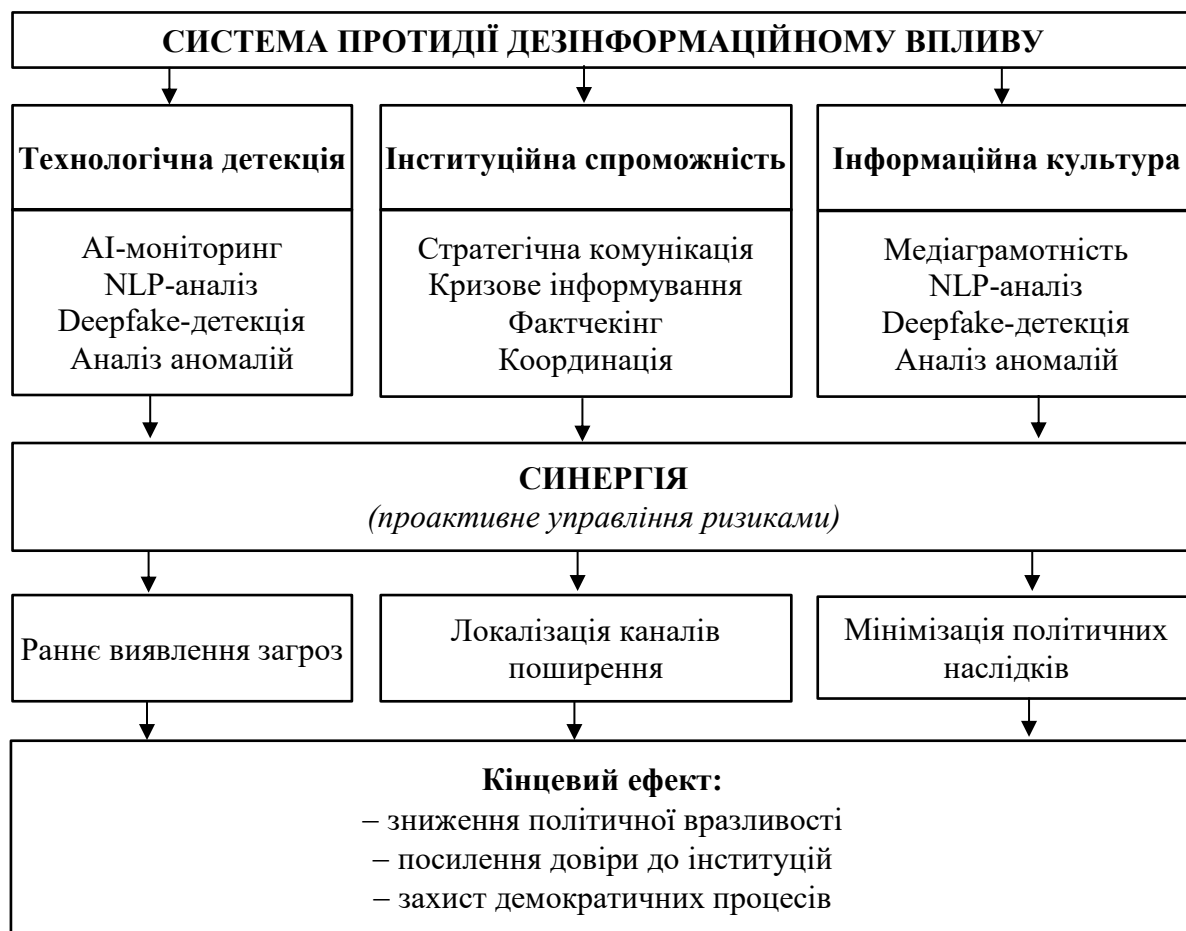
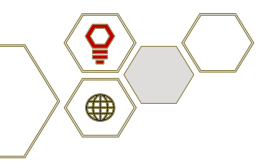

Рис. 2. Система протидії дезінформаційному впливу

Джерело: власна розробка авторів

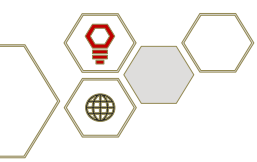

Таким чином, можна стверджувати, що дезінформаційні наративи, що поширюються у цифрових медіа для залучення більшої аудиторії споживачів інформації та формування на неї цільового політичного впливу, мають певні особливості викладу, у тому числі серед них – мовно-стилістичні особливості (застосування більш емоційних слів, заголовків, перекручених цитат), психолінгвістика (вплив фейкових новин на мислення та інші психологічні процеси), семіотика та семантика (вплив значення слів на характер сприйняття фейкових новин), комунікаційні стратегії (способи поширення фейкових новин – медіа, соціальні платформи тощо).

Ефективна стратегія протидії дезінформації в таких умовах має передбачати інтеграцію освітніх суспільних проєктів з розвитку критичного мислення і підвищення рівня медіаграмотності, укріплення культури споживання та поширення інформації, спростування фейків та ідентифікації маніпулятивних технік у медіа-просторі.

Висновки. Ключовими механізмами поширення дезінформації є алгоритмічна персоналізація контенту, використання AI-генерованих матеріалів, бот-мереж, когнітивних упереджень та інформаційного перевантаження. Як показано в табл. 1 та на рис. 1, їх взаємодія формує замкнені інформаційні середовища («інформаційні бульбашки»), у яких маніпулятивні наративи не лише поширюються, а й закріплюються, трансформуючись у фактор політичної мобілізації та поляризації суспільства.

У межах дослідження обґрунтовано, що ефективна протидія дезінформації можлива лише за умови реалізації комплексного, багаторівневого підходу, який поєднує технологічні, інституційні, освітні та превентивні механізми. Як узагальнено в табл. 2 та на рис. 2, ключовими напрямками є: впровадження інтелектуальних систем виявлення маніпулятивного контенту; використання архівних даних як основи для фактчекінгу; розвиток державної політики у сфері інформаційної безпеки та стратегічних комунікацій для формування цілісної інформаційної політики;

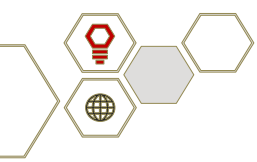

підвищення рівня медіаграмотності населення, а також формування міжсекторальної взаємодії між державою, цифровими платформами та громадянським суспільством.

Перспективи подальших досліджень вбачаються у поглибленому аналізі впливу штучного інтелекту на еволюцію дезінформаційних стратегій з подальшою розробкою адаптивних моделей протидії інформаційним загрозам, а також кількісним оцінюванням ефективності інструментів боротьби з дезінформацією в умовах гібридних конфліктів.

Список використаних джерел

1. Самчинська О. А. Правові вектори протидії дезінформації: досвід Європейського Союзу. *Форум права*. 2023. 77(4). С. 6–15. <http://doi.org/10.5281/zenodo.10114539>
2. Кулик В. О., Зенкін М. В., Саламаха І. П. Демократичні і авторитарні режими в умовах соціальних і економічних криз. *Національні інтереси України*. 2025. № 5(10). С. 1357–1369. [https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-5\(10\)-1357-1369](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-5(10)-1357-1369)
3. Пашковський В. Ф. Ідентифікація політико-правових механізмів інформаційної безпеки держави в умовах гібридної війни. *Політичне життя*. 2025. № 1. С. 114–120. <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2025.3.15>
4. Гуцуляк Д. Фактчекінг як інструмент протидії дезінформації в умовах гібридних конфліктів. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом*. Філологія. 2024. № 2 (12). С. 22–26. <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2024.2.3>
5. Кожушко В. В. Інформаційна війна в гібридних конфліктах: від пропаганди до кібервпливу. *Український політико-правовий дискурс*. 2025. № 13. <https://doi.org/10.5281/zenodo.16658818>
6. Опірський І. Р., Олексюк А. М. Дослідження методів та наслідків маніпуляції свідомості через соціальні мережі на громадян студентського віку.

Телекомунікаційні та інформаційні технології. 2025. № 3. С. 222–236.
<https://doi.org/10.31673/2412-4338.2025.038727>

7. Лисянський П. Л., Ястребова В. А. Руйнування критичного мислення як інструмент когнітивної війни агресора. *Український політико-правовий дискурс*. 2025. № 15. <https://doi.org/10.5281/zenodo.17404382>

8. Гетьман К. Технології формування політичного консенсусу: поняття та сутність. *Науково-теоретичний альманах «Грані»*. 2025. Т. 28, № 1. С. 152–162. <https://doi.org/10.15421/172519>

9. Руцький С. Цифрова пропаганда в аспекті сучасного інформаційного протистояння. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2024. Вип. 55. С. 437–443. <https://doi.org/10.30970/PPS.2024.55.51>

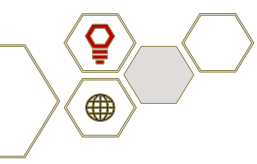
10. Гурківська А. Змістовна демаркація постправди, пропаганди, дезінформації та неправдивої інформації. *Науково-теоретичний альманах Грані*. 2023. Т. 26, № 3. С. 118–125. <https://doi.org/10.15421/172357>

11. Коркос Я. О. Епоха постправди у сучасному світі: витоки та причини. *Слобожанський науковий вісник. Серія: Психологія*. 2023. № 1. С. 23–31. <https://doi.org/10.32782/psyspu/2023.1.4>

12. Бобро Н. Роль соціальних медіа у впливі на політичну активність громадян. *Науково-теоретичний альманах Грані*. 2026. Т. 29, № 1. С. 195–200. <https://doi.org/10.15421/172674>

13. Мироненко П. В. Деструктивний вплив чорного піару на процеси національної консолідації. *Український політико-правовий дискурс*. 2025. № 18. <https://doi.org/10.5281/zenodo.17976020>

14. Авраменко М., Авраменко Д., Богайчук В., Темний О. Вплив алгоритмів рекомендацій соціальних мереж на формування інформаційних бульбашок під час кризових подій. *Вісник Національного університету оборони України*. 2025. С. 7–15. <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2025-83-1-7-15>

15. Чорномидз А. В. Аналіз феномену інформаційної фільтраційної бульбашки в сучасному науково-освітньому середовищі. *Медична освіта*. 2024. № 4. С. 116–121. <https://doi.org/10.11603/m.2414-5998.2025.4.15855>

16. Саламаха І. П., Денис І. Д., Шептицька Л. Б., Новосад В. Я. Роль архівних установ у забезпеченні інформаційної безпеки. *Вісник Книжкової палати*. 2025. № 10, С. 27–33. [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2025.10\(351\).27-33](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2025.10(351).27-33)

17. Шемаєв В. М., Єрьоміна Л. В. Ризики для національної безпеки від використання технології deepfake. *Публічне адміністрування та національна безпека*. 2025. № 4 (57). С. 66–72. <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2025-4-10863>